

ТЕХНОЛОГІЇ АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ЇХ РОЛЬ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ Й МИСТЕЦТВА

Стаття присвячена висвітленню результатів аналізу сучасних досліджень із проблеми арт-менеджменту та специфіки його технологій. Виокремлено провідні типи технологій арт-менеджменту як концепції управління процесом художньої творчості та арт-сферою. Обґрунтовано їх роль і значущість як засобів, що зумовлюють успішне професійно-творче становлення майбутніх фахівців для сфери культури та мистецтва. Особливу увагу приділено аналізу особливостей формування діалогової позиції учасників освітнього середовища, зокрема, чинникам педагогічної підтримки студентів як майбутніх арт-менеджерів.

Ключові слова: арт-менеджер, арт-менеджмент, технології арт-менеджменту, професійна підготовка кадрів для сфери культури та мистецтва, психолого-педагогічні засади професійної підготовки арт-менеджерів.

Постановка проблеми. Інноваційні процеси реформування освітньої системи України значною мірою торкнулися підготовки кадрів для сфери культури й мистецтва, яка потребує диверсифікації освітніх послуг і їх погодження з вимогами сучасної артосфери та арт-ринку. Викликано це зокрема тим, що сучасний стан вищої музичної освіти характеризується наявністю таких проблем:

- недостатня розробленість теоретичних аспектів його розвитку, включаючи критерії: відбору та структурування змісту освіти, систему оцінки якості професійної підготовки випускників, оптимальності переходу на рівневу модель її організації, перепідготовки педагогічних кадрів освітніх установ до вирішення сучасних освітніх завдань, недооцінку ролі художньої культури як чинника розвитку суспільства;
- відсутність універсальних підходів до внутрішнього й зовнішнього структурування зв'язків музичних освітніх установ, принципів та умов їх інтеграції з метою впровадження в практику освітнього процесу інноваційних педагогічних моделей і технологій, адекватних вимогам суспільного розвитку.

Як результат, необхідно відзначити суперечливі тенденції:

- кадровий потенціал не відповідає сучасному рівню виникаючих проблем у соціально-культурній сфері;
- у культурі, музичному та художньому освіті слабо розвинена інноваційна та експериментальна діяльність;
- проявляється слабка спрямованість на розвиток і позиціонування сучасного мистецтва, розвиток творчості й креативності, виробництво нових культурних символів, знаків, смислів і цінностей.

Усе це актуалізує дослідження проблем, що стосуються ефективного використання методів і технологій арт-менеджменту в національній та регіональній системах підготовки висококваліфікованих кадрів для сучасного етапу розвитку сфери культури й мистецтва.

Аналіз актуальних досліджень. Ученими глибоко вивчена специфіка освітнього процесу та навчання студентів у ВНЗ культури й мистецтва. У роботах Р. Ципіна розкриваються принципи підготовки фахівців у галузі музичної освіти, формування в них художньо-образного мислення і творчої уяви за допомогою систематизації методів навчання, спрямованих на збагачення творчого потенціалу студентів-музикантів. Д. Кірнарскою досліджено структуру музичного таланту, який дослідниця визначає як універсальну модель обдарованості в різних областях діяльності. Проблематиці освоєння музичних творів на основі вивчення аспектів взаємозв'язків музики з філософією, психологією і семіотикою, з музичною акустикою присвячені праці ректора А. Соколова.

Взаємодія досягнення професії у ВНЗ культури й мистецтва та особистісного становлення розглянуті М. Аріарским, А. Жарковим. Питання теоретичних основ, методології та технологій соціально-культурної діяльності розроблені в працях Ю. Азарова, Ю. Стрельцова. Теоретичні підстави виховання духовної культури майбутніх фахівців розглянуто в роботах Л. Уколової. Розкрито положення про створення освітнього середовища вузу (В. Козирєв); обґрунтований потенціал технологій вищої професійної освіти (О. Олейнікова), виявлено його основні орієнтири (А. Кравець, Б. Юдін), визначено фактори соціального статусу мистецтва в педагогічному процесі (В. Дьомін). Разом із тим, питання використання методів і технологій арт-менеджменту в підготовці майбутніх студентів музичних спеціальностей досі досліджені недостатньо.

З огляду на нові соціокультурні вимоги до якості професійної діяльності фахівців сфери культури і мистецтва, **мета** поданої статті полягає у висвітленні провідних технологій арт-менеджменту, які сприяють ефективності їх професійно-творчого становлення, зокрема, як майбутніх арт-менеджерів.

Виклад основного матеріалу. За своїм соціокультурним призначенням національна система підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у галузі культури та мистецтва повинна відповідати таким основним вимогам:

- формувати колективно й індивідуально значимі духовно-моральні потреби, інтереси, запити учнів і забезпечувати їх задоволення відповідно до суспільних норм;
- створювати умови для самореалізації потенціалу особистості й соціальних спільнот;
- забезпечувати відтворення культурних зразків і практик.

Визначальна роль у цьому процесі має відводитися технологіям арт-менеджменту, спрямованим на формування конкурентоспроможного працівника, затребуваного соціально-економічною сферою конкретного регіону країни. У якості результату ефективної реалізації даних технологій може розглядатися особистість майбутнього фахівця, що володіє загальними та професійними компетенціями:

- здатністю вдосконалювати й розвивати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень;
- проявляти ініціативу, у тому числі в ситуаціях ризику, брати на себе всю повноту відповідальності, застосовувати культурологічне та художньо-мистецтвознавче знання у професійній діяльності та соціальній практиці;
- вільно володіти теоріями, категоріями і методами, пов'язаними з вивченням культурних форм, процесів, практик тощо.

Активний розвиток інноваційних тенденцій у соціально-культурній та освітній сфері суспільства, великий досвід культурних практик, авторських шкіл і фахівців-новаторів потребує узагальнення й систематизації в сучасній культурологічній і педагогічній науках. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є технологічний підхід, застосування поняття «технологія» (від грец. *tehne* – майстерність + *logos* – учення, що являє собою сукупність знань про способи й засоби проведення виробничих процесів, а також самі технологічні процеси, при яких відбувається якісна зміна оброблюваного об'єкта [1, 252]) до сфери культури та освіти. Використання даного підходу передбачає точне інструментальне управління процесом професійної підготовки фахівців соціокультурного, музичного та художнього профілю, гарантоване досягнення поставлених цілей.

При цьому сучасна класифікація передбачає використання таких типів технологій арт-менеджменту, що підвищують якість професійної підготовки випускників училищ і ВНЗ культури й мистецтва. Серед них, передусім, виділяються:

- організаційно-управлінські й маркетингові технології, що забезпечують процеси планування, організації, реалізації та мотивації роботи виконавців для здійснення конкретних культурних проектів і видів художньої, музичної діяльності, а також розробку стратегій розвитку освітніх установ культури й мистецтва. Вони спрямовані на оцінку ефективності управлінських рішень у системі підготовки кадрів культури, конкретизацію маркетингової стратегії установ, планування та здійснення заходів, спрямованих на вивчення потреб ринку праці у фахівцях соціокультурного профілю;
- освітні та професійно-орієнтовані технології, призначені для забезпечення єдності цілей, завдань, мотивів і способів освітньої діяльності студентів у процесі реалізації основних освітніх програм

- художнього, соціокультурного, культурологічного та мистецтвознавчого профілю;
- творчо розвиваючі, що формують технології, які через вплив на емоційно-чуттєву сферу, позитивно впливають на процес виховання духовності, ціннісних орієнтацій, культури почуттів, розвитку пізнавальних сторін особистості;
  - комунікативні технології, що передбачають створення ефективної комунікаційної інфраструктури освітнього закладу, забезпечення внутрішньої і зовнішньої комунікації, досягнення високого рівня корпоративної культури, а також діяльність із поліпшення взаємовідносин між учасниками освітнього простору та громадськістю, координовані зусилля зі створення сприятливого уявлення про систему підготовки кадрів культури;
  - технології реклами та громадських зв'язків, націлених на розробку, підготовку до випуску, виробництво і розповсюдження рекламної продукції про можливості професійної освіти в галузі культури і мистецтва, формування або підтримка позитивного інтересу до спеціальностей мистецького та соціокультурного профілю;
  - Event-технології, засновані на психолого-педагогічних закономірностях розважально-ігровій та художньо-видовищній діяльності, організації подієвих акцій, проведенні знакових подій і заходів, що запам'яталися про систему підготовки кадрів сфери культури, несуть аксіологічну, соціокультурну, виховну місію та психологічне навантаження, сприяючи формуванню позитивного образу фахівця соціально-культурної та художньої діяльності;
  - publicity-технології, засновані на безоплатному стимулюванні ефективного іміджу освітньої установи шляхом поширення позитивної інформації про нього й реалізації цільового орієнтиру пропаганди – доброзичливого ставлення до навчального закладу з боку різних груп інтересів [2].

Як демонструють результати наукових досліджень, комплексне використання методів і технологій арт-менеджменту в системі підготовки кадрів для сфери культури і мистецтва досягає високої ефективності за умови реалізації таких педагогічних умов:

- планомірного педагогічного та андрагогічного супроводу освітнього процесу через систему механізмів і засобів, спрямованих на формування здібності учнів застосовувати у виробничій соціокультурній діяльності базові професійні знання, освоєні ними компетенції, зокрема: усвідомлення соціальної значущості власної майбутньої професії, висока мотивація до виконання професійної діяльності; прагнення до саморозвитку, підвищення своєї кваліфікації та майстерності; уміння критично оцінювати свої достоїнства й

недоліки, намітити шляхи й вибрати засоби розвитку достоїнств і усунення недоліків;

- цілеспрямованого й систематичного підвищення професійного рівня педагогічних працівників установ професійної освіти, направлено на успішне освоєння й активне використання в освітній практиці сучасних педагогічних технологій, що сприяють безперервному оновленню програмно-методичного забезпечення, змісту, форм і методів соціокультурної, мистецтвознавчої та художньої освіти студентів з урахуванням кращого вітчизняного досвіду і світових досягнень;
- забезпечення пріоритету «діалогової позиції» учасників освітнього простору, що стосовно викладача ВНЗ культури й мистецтва може бути визначене як «педагогічна підтримка», а щодо студента – як «згода й усвідомлене прийняття педагогічної підтримки» [4, 5].

Як явище, «педагогічна підтримка» – це основа вироблення діалогової позиції всіх суб'єктів освітнього процесу у ВНЗ культури й мистецтва, що передбачає дотримання таких принципів: опора на потенційні можливості особистості учня; орієнтація на здатність студента самостійно долати виникаючі в його розвитку перешкоди; співпрацю в підготовці творчої роботи або проекту; рефлексивно-аналітичний підхід до процесу й результату педагогічної взаємодії. При цьому основними видами педагогічної підтримки, що використовуються в моделі організації діалогового простору навчального заняття, є:

- вільний вибір естетичної, моральної, громадянської позиції;
- концентрація на позитивне навчало в студентів, педагогічний оптимізм;
- підтримка його творчих успіхів, нехай навіть незначних на перший погляд;
- розуміння права кожного учня на власну траєкторію розвитку і творчого самовираження;
- оцінка дій студента, виходячи з його особистого руху в оволодінні професійними навичками та з підвищення рівня його культурно-творчого розвитку, що розуміється як процес інтеріоризації цінностей культури, розвитку стійкої мотивації на особистісне і професійне вдосконалення, на становлення себе як «людини культури», що володіє готовністю до творчої самореалізації в обраній професії фахівця у сфері культури і мистецтва та здійсненню просвітницької діяльності в сучасному полікультурному просторі [3, 334].

Істотно і те, що при виборі конкретних типів технологій арт-менеджменту слід урахувувати психолого-педагогічну специфіку здобуття професії у вузі культури й мистецтва, яка проявляється в:

- домінуванні мотивів творчої самореалізації студентів при виборі професії, оскільки більшість майбутніх фахівців у сфері культури й мистецтва націлені на виконавську діяльність, мотиви якої є психологічним фундаментом ефективного розвитку даної системи професійної освіти;

- наявність криз у період освоєння професії і перепадів в оцінці вірності свого професійного вибору, обумовлених низкою причин (зайвої романтизації професії фахівця у сфері культури та мистецтва при слабкому поданні про реальні особливості цієї професії в момент її вибору; неузгодженістю ідеального й реального образу обраних професій, особистих ціннісних орієнтацій і цінностей сучасної соціокультурної ситуації, коли на вершинах шкали знаходяться цінності матеріального достатку і публічного успіху; неадекватною самооцінкою);
- нерівномірність професійно-творчого становлення фахівців у сфері культури й мистецтва, викликана тим, що останнє необхідно розглядати в широкому соціокультурному контексті, урахувати зміни суспільного запиту на фахівців, існуючі вимоги до компетентності, що визначають затребуваність даного фахівця тощо;
- значимість розвитку творчих здібностей, оскільки для обґрунтованості професійного вибору у сфері культури та мистецтва необхідно, щоб вимоги з боку професії відповідали можливостям студента, рівню його творчих здібностей та досягнень (в іншому випадку у студента накопичується негативний досвід, формуються такі негативні способи вирішення професійних завдань, як відхід від проблем, їх ігнорування);
- соціально-психологічні особливості студентів вузів культури і мистецтва (спрямованість на самореалізацію в галузі мистецтва, загострене почуття індивідуалізму, прагнення до незалежності, що одночасно приносить сильні емоційні переживання, створює проблеми в комунікації та самовизначенні).

Висновки. Досвід застосування технологій арт-менеджменту в освітньому процесі вузів сфери культури і мистецтва дозволяє успішно розвивати в майбутніх фахівців професійну готовність до виконавської діяльності, виконанню найважливіших функцій зі збереження культурних цінностей, культуротворчості, просвітництва, організації дозвілля. Студентів, які брали участь в експерименті по застосуванню різних технологій арт-менеджменту, відрізняють глибоко усвідомлені особистісно-світоглядні позиції, наявність системи ціннісних орієнтацій, опора на ідеї особистої відповідальності та громадянського обов'язку по відношенню до культури. Вони також виявляють високий рівень комунікативної культури, стійку діалогову позицію й мотивацію на творчу самореалізацію в обраній спеціальності.

У цілому, під впливом різних технологій арт-менеджменту професійне становлення майбутніх фахівців у сфері культури і мистецтва набуває якості більш динамічного, багатоаспектного, усвідомлюваного і керованого процесу, що спирається на принципи гуманізації та гуманітаризації. Облік психолого-педагогічної специфіки набуття ними професії у сфері культури і мистецтва тісно взаємопов'язаний із культурно-творчим розвитком їх особистості як арт-менеджера. Досягнення цього

професійного статусу гарантує не тільки ознайомлення їх із технологіями арт-менеджменту, а й високий рівень професійної готовності студентів на безперервну самоосвіту й самовдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Короткий словник іншомовних слів / сост. С.М. Локшина. – М. : Рус. яз., 1985. – 352 с.
2. Новикова Г. Н. Технологии арт-менеджмента : учебное пособие / Г. Н. Новикова. – М. : Издательский Дом МГУКИ, 2006. – 178 с.
3. Стукалова О. В. Высшее профессиональное образование в сфере культуры и искусства: современное состояние и перспективы развития : дис. ... доктора пед. н. : 13.00.08 / Стукалова Ольга Вадимовна. – М., 2011. – 427 с.
4. Тульчинский Г. Л. Менеджмент в сфере культуры : учебное пособие / Г. Л. Тульчинский, Е. Л. Шекова. – СПб. : Издательство «Лань» ; «Издательство ПЛАНЕТА МУЗЫКИ», 2007. – 528 с.
5. Чижиков В. М. Введение в социокультурный менеджмент : учебное пособие / В. М. Чижиков, В. В. Чижиков. – М. : МГУКИ, 2003. – 138 с.

РЕЗЮМЕ

Татарникова А. А. Технологии арт-менеджмента и их роль в модернизации профессиональной подготовки кадров для сферы культуры и искусства.

Статья посвящена анализу результатов современных исследований по проблеме арт-менеджмента и специфики его технологий. Выделены ведущие типы технологий арт-менеджмента как концепции управления процессом художественного творчества и арт-сферой. Обоснована их роль и значимость как средств, обуславливающих успешное профессионально-творческое становление будущих специалистов для сферы культуры и искусства. Особое внимание уделено анализу специфики формирования диалоговой позиции участников образовательной среды, в частности факторам педагогической поддержки студентов как будущих арт-менеджеров.

Ключевые слова: арт-менеджер, арт-менеджмент, технологии арт-менеджмента, профессиональная подготовка кадров для сферы культуры и искусства, психолого-педагогические основы профессиональной подготовки арт-менеджеров.

SUMMARY

Tatarnikova A. Technologies of art management and their role in the modernization of vocational training for the sphere of culture and art.

The article is devoted to the analysis of the coverage of current research on the problem of art management and the specifics of its technologies. The use of methods and technologies of art management in preparing students for future music majors is still insufficiently investigated. Taking into account the new socio-cultural quality requirements for professional specialists in culture and art, the purpose of the submitted article is to highlight the leading art management technologies that contribute to the effectiveness of their professional and creative development, particularly as future art managers.

The leading types of technologies of art management as a concept of art process control and sphere of art are highlighted. Their role and importance as tools that contribute to a successful professional and creative development of future specialists for the sphere of culture and art are reasoned. Special attention is paid to the analysis of characteristics of the formation positions of the participants' interactive educational environment, in particular the factors of pedagogical support of students as future art managers.

Experience of art management technologies in the educational process of universities in the sphere of culture and art can successfully develop in future specialists' professional performing activities readiness, the implementation of the most important functions of the preservation of cultural values, education, recreation.

In general, under the influence of various technologies art management professional formation of future specialists in culture and art becomes a more dynamic, multidimensional, conscious and controlled process, based on the principles of humanization and humanization. Accounting for the psycho-pedagogical specificity of their entry into the profession in the field of culture and art they are closely correlated with the cultural and creative development of the individual as an art manager. Achieving this professional status ensures not only familiarizing them with the technology of art management, but also a high level of professional readiness of students to the continuous self-education and self-improvement.

Key words: *art manager, art management, technology, training of personnel for the sphere of culture and art, psycho-pedagogical bases of vocational training of art managers.*